

Repliker och kommentarer*

BENGT ABRAHAMSSON

Slutreplik om transaktionskostnadsanalys

I Ekonomisk Debatt nr 7/82 diskuterade Bengt Abrahamsson den nationalekonomiska kontraktsteorin. Han bemöttes av Johan Myhrman i Ekonomisk Debatt nr 8/82. Bengt Abrahamsson återkommer här med en slutreplik.

Titeln på min uppsats i *Ekonomisk Debatt* nr 7/82 var "Transaktionskostnadsanalys: en länk mellan nationalekonomi och organisationsteori". Avsikten med artikeln var att visa att de två hittills tämligen oförenliga teoriansatserna som nämns i rubriken skulle kunna bilda gemensamt underlag för forskning om företaget. Därigenom skulle frågan om företagets natur kunna ges en mer fruktbar behandling. För detta krävs dock bl a att nationalekonomin mera intresserar sig för maktfrågor (där organisationsteorin sedan länge haft en hel del att ge) samt att organisationsteorin i högre utsträckning än hittills är beredd att diskutera effektivitetsproblemet. Det intressanta med bl a Oliver E Williamsons arbeten [1975,

1981a, 1981b] är att de synes kunna ge underlag för att integrera de två kanske viktigaste teoritraditionerna på organisationsforsknings område. Transaktionskostnadsanalysen ger bl a insikter i de motiv som styr förändringar av organisationer. Den har vidare, enligt min mening, den förtjänsten att den betraktar organisationsformer i princip som fristående från ägarformer. Härigenom öppnas ett brett fält av tänkbara empiriska undersökningar om samband mellan olika ägar- och organisationsformer.

Johan Myhrmans replik (Myhrman [1982]) på min artikel är inte på alla punkter lätt att förstå. Jag vill därför i första hand be läsaren gå tillbaka till de ursprungliga inlägg debatten gäller (Myhrman [1981], Abrahamsson [1982]). Så långt det är möjligt skall jag emellertid nedan försöka formulera vad som syns vara Myhrmans huvudinvändningar och också försöka besvara dessa.

Transaktions- och informationskostnader

Myhrman bygger enligt utsago [1982] sin kritik av kollektivt ägda löntagarfonder på antaganden om hur dessa påverkar företagets informationskostnader. Jag, däremot, har enligt Myhrman inte förmått inse skillnaden mellan

BENGT ABRAHAMSSON
är professor vid Arbetslivscentrum.

* I denna avdelning välkomnas kommentarer till tidigare bidrag samt korta inlägg med ekonomisk-politisk anknytning.

transaktions- och informationskostnader utan bygger min slutsats (om teoretiskt oberoende mellan ägarform och organisationsform) helt på den förra ansatsen. Myhrman fortsätter: "Utifrån min analys, byggd på informationskostnaderna, innebär kollektiva löntagarfonder att marknadshushållningen överges, därför att det är ett stort och utbrett missförstånd att marknadshushållning bara är en fråga om att flera än ett företag tillverkar hårnålar eller kosmetika. Det är i själva verket det enskilda ägandet som är marknadshushållningens hjärtspulsåder".

Åtminstone tre invändningar reser sig mot Myhrmans framställning. För det första gör han i sin ursprungliga artikel ingalunda någon "analys" av företaget i informationskostnadstermer. Begreppet nämns på ett par ställen utan att eventuella konsekvenser utreds, och utan att begreppet preciseras. För det andra är det långtifrån klart hur informations- och transaktionskostnader förhåller sig till varandra. En transaktion inträffar när en vara eller tjänst förs över från ett stadium till ett annat, dvs över ett "interface" i tillverknings- och distributionskedjan. Kostnaden härför omfattar rimligen också informationskostnader; de senare kan därför inte, som Myhrman tycks anse, enkelt skiljas från de förra. För det tredje — och viktigast — tillhandahåller Myhrman inte någon förklaring till den postulerade länken mellan företeelserna informationskostnader/marknadshushållning/enskilt ägande. Den specialisering av ägarfunktionen som han t ex talar om som en särskild fördel hos det enskilda ägandet kan rimligen också uppstå som en följd av att *löntagarna* skärper sin övervakning över en viss bransch eller ett visst företag. Incitament till att skaffa sig information om företaget kommer inte bara ur förväntningar om individuell utdelning utan sammanhänger också bl a med riskerna för den framtida sysselsättningen.

De ovan aktualiserade frågorna förtjänar emellertid ett bättre öde än att bli överkörda i en polemik om löntagarfonder. Min förhoppning är att natio-

nalekonomer och organisationsforskare i framtiden skall kunna samarbeta i bl a det viktiga studiet av sambandet mellan ägarform och företagens beteende.

Maktfrågan

En huvudpunkt i min artikel gällde den okänslighet som transaktionskostnads- och kontraktsrättsansatsen visar vad gäller maktfrågor. Som jag försökte illustrera med ett citat från Alchian och Demsetz [1972] grundar sig de kontraktsrättsliga idéerna på ett antagande om formell likvärdighet mellan de bägge parterna i ett avtalsförhållande. I relationen arbetsgivare/arbetstagare gäller emellertid att denna formella likvärdighet inte motsvaras av likvärdighet i makt. Mellan de bägge parterna finns ofta initiala maktskillnader som sammanhänger med att den ena parten — arbetsgivaren — besitter institutionella resurser genom vilka han i hög grad kan bestämma villkoren för det avtal som skall slutas (han äger t ex det enda företaget på orten).

På denna punkt hänvisar Myhrman till maktfördelningen "på mindre bruksorter i början av seklet", till devalveringar som ett uttryck för minskad arbetsgivarmakt, och till MBL och LAS som belägg för att "fackföreningsrörelsen är starkare än någonsin". Hans inlägg är intressant som belysning av det jag sökte understryka, nämligen behovet av att i den kontraktsrättsliga ansatsen också försöka ta hänsyn till skillnader i institutionella resurser. Detta kräver bl a att maktbegreppet utreds; låt mig förtydliga med en hänvisning till Myhrmans första artikel [1981].

Myhrman skriver där (s 456): "Målen i samhället brukar från nationalekonomisk synpunkt normalt indelas i stabiliseringspolitiska mål, inkomstfördelningsmål och resursallokeringsmål. Dessutom finns ett antal icke-ekonomiska mål som i fråga om löntagarfonder kan gälla t ex makten i företaget eller makten i samhället" (min kurs). Myhrman tycks förutsätta att "makt" är någonting väsentligen oberoende av eko-

nomin. Detta är ett grundläggande (och inte ovanligt) missförstånd, som troligen beror på att "makt" uppfattas som ungefär identiskt med "beslutsfattande". Men för att makt skall utövas räcker det inte med att man *fattar* beslut; besluten måste också *verkställas*. Av stor betydelse för möjligheterna att verkställa beslut är kontrollen över ekonomiska resurser, genom t ex ägande av produktionsmedel. Begreppet makt kan med andra ord aldrig bestämmas abstrakt. Det handlar alltid om makten *över något*. Vad gäller ägandet av produktionsmedlen råder väsentliga skillnader mellan arbetsmarknadsparterna, skillnader som varken MBL eller LAS i nämnvärd utsträckning påverkat. Den verkställande ekonomiska makten regleras i stället genom aktiebolagslagen.

Referenser

- Abrahamsson, B., [1982], "Transaktionskostnadsanalys: En länk mellan nationalekonomi och organisationsteori", *Ekonomisk Debatt*, årg 10, nr 7.
- Alchian, A., och Demsetz, H., [1972], "Production, Information Costs, and Economic Organization", *American Economic Review*, vol 62, December.
- Myhrman, J. [1981], "Kontraktsrätt och löntagarfonder", *Ekonomisk Debatt*, årg 9, nr 6.
- [1982], "Replik till Bengt Abrahamsson", *Ekonomisk Debatt*, årg 10, nr 8.
- Williamson, O.E., [1975], *Markets and Hierarchies. Analysis and Antitrust Implications: A Study in the Economics of Internal Organization*. Free Press.
- [1981a], "The Modern Corporation: Origins, Evolution, Attributes", *Journal of Economic Literature*, vol XIX, December.
- [1981b], "The Economics of Organization: The Transaction Cost Approach", *American Journal of Sociology*, vol 87, no 3.